

Japan?

Zeths pilgrimsresa 2006 till O-senseis Iwama
via Tokyo, Kyoto och Koja-san. Avsnitt 2.

Fuji-yama i dimma

Mitt emot sitter Pia. Vi är på väg mot Kyoto. Med Shinkansen jag funderar. Vad är det riktiga Japan? Eller är det som med USA? Att det inte finns något riktigt USA utan massor av USA, som alla ändå är USA. Under ytan, eller kanske på ett högre plan, tycks det finnas ett operativsystem, som skapar ett hologram, där varje del, hur unik den än ter sig, speglar helheten. Måne sökandet efter det riktiga Japan börjar med att identifiera det operativsystem, som ger landets dess identitet?

OK. Vi tar det från början. Japan är drygt 120 miljoner människor inom en yta som ungefär motsvarar Norges. Eftersom landet till stor del består av otillgängliga berg, bor många i ofattbart stora städer. Ett av alla dessa berg är Fuji-yama, som lär ligga där 3000 meter över havet framför näsan på oss. Jag vet inte, då det är döljt av dimmoln. Men längs foten skimtar industrier som kunde vara importerade från Ruhr.

Alla miljoner munnar måste fyllas. Därför odlas alla upptänkliga jordplättar. Överallt – mellan skyskrapor och ruckel, mellan P-platser och fabriker, mellan lekplatser och barer – klämmer man in risfält, även om de bara är några meter breda och lika långa. Vattentäckta tegar blinkar till genom tågfenstret, speglar sig sekundsnabbt mot den grå himlen och rusar förbi.

På något sätt känns det som om jag förlorat min oskuld. Bildligt talat förstås. För djupt inne hyser jag, och många av oss andra som sysslats med budo ett antal decennier, den romantiskt oskuldsfulla uppfattningen att Japan förblivit opåverkat av atombomber och ekonomiska under. För oss är det riktiga Japan fortfarande samurajer (om än övervintrade och lite tilltufsade), zen, stenträdgårdar och tempel.

Samtidigt finns ett superelektroniskt Japan, ett MangaJapan och ett RobotnikJapan. Är dessa Japan bara en ytlig pragmatisk eftergift för tidsandan? Zeitgeist, som tyskarna säger. Eller är de det 'riktiga' Japan?

Till min bestörtning upptäckte jag att budo är lika lite, eller till och mindre angeläget, för den gemene japanen än folkdans är för medelsvensson. Kanske i nivå med varpa och glima. Aikido, karate, judo, kendo och alla andra budoformer är alltså något exotiskt, som visserligen alla japaner känner till, men ytterst få har direktkontakt med. Såvida man inte räknar med sumoturningarna i teve.

I själva verket är budo förmodligen större i västerlandet än i Japan. Saito-sensei förutspådde att aikidons framtid inte låg i Japan utan i Europa och USA.

En tankelek

Anta att svensk folkdans skulle få fäste i Japan och tas på stort allvar. I var och varannan japansk ort växer folkdansklubbar upp. Sekter bildas, några är frälsta på att schottis, medan andra håller hårt på polka eller hambo. Ett nationellt japanskt folkdansförbund bildas med separata sektioner. Hembygdsdräkter importeras eller sys upp i parti och minut, man måste naturligtvis måste hålla på traditionen. Orsa-Ola, Rättoiks-Per och andra 'senseis' inbjuds till nationella läger. För att förbättra tekniken i oxdansen börjar man dra fingerkrok och kasta stock. Cashflow ökar. Dalahästfabriken i

Ljusdal utvidgar och jobbar i dubbelskift. I Sveriges registrerar man och accepterar fenomenet utan att riktigt förstå. Men Kronprinsessan hänger på och medverkar vid en internationell näringslivsmässa iklädd folkdräkt. Money talks.

Har svenska manga- och datorspelentusiaster en större möjlighet än budonördarna att känna igen sitt riktiga Japan i vardagen? Här tycks ju alla, oavsett ålder, yrke och inkomst, konsumera Manga. Robotkulturen är integrerad i samhället. Speglar Electron City i Tokyo - en orgiastisk labyrint av ljus- och ljudeffekter i många våningar, laddade med allt från elektriska fyverkeritoaletter till nattsvarta virtuella rymder sönderstyckade av ljuseffekter i neon och karamell - dagens riktiga Japan?

Vem vet. Men jag är inte säker på vare sig att den japanska Manga eller robotvärldens verklighet på alla plan är självklart tillgänglig för oss västerlänningar. Inte ens om vi är tjugo år och lever på chips och hårgelé.

Manga är mer än en speciell genre av serielitteratur, mer än ett sätt att teckna. Manga har skapat en högst egen, komplex vinkling i beskrivning av världen. Japans Walt Disney säger en del. Men betydligt mera komplex.

Enligt den australiensiske författaren Peter Carey (*Wrong about Japan*) har Manga sitt ursprung ur en tradition av visuellt historieberättande. Berättaren kom på sin cykel till en lämplig plats, påkallade uppmärksamhet och förtäljde om spöken, samurajer och andra märkligheter. När berättaren kom fram till en 'cliffhanger' packade han ihop och drog vidare, säker på att publiken skulle återvända. Kärnverksamheten var dock inte historieberättande, utan försäljning av godis. Precis som avsikten med Pokemon och robotvärldar inte var att sälja spänning utan leksaker.

Dagens Manga utvecklades på 50-talet ur tidningar för barn. När läsekretsen blev äldre togs mera vuxna teman upp, som politik, sex och ibland våld. Teve och film följde med. Män i 50, 60-årsåldern, som blev tillvånjda under studietiden, läser forfarande skamlöst och öppet sin Manga. Vissa alster är mäktiga. De kan vara halvdecimetern tjocka.

Manga, liksom Kabuki-teater, berättar genom att accentuera omvälvande ögonblick. Skilda filmrutor, inte ett obrutet flöde. Som när vi tränar vapen med start – stopp. Manga och budo. Denna fördröjning och vila i nuet lär vara mycket japansk. Zen-mästarna har förmodligen en del att säga om detta.

I min inledande betraktelse antydde jag att mobiltelefonens basfunktion var att samtala. Fel! I Japan är mobiltelefonens basfunktion att skapa ett komplett gränssnitt med omvärlden. Det lövtunna elektroniska undret ger kartan med kortaste väg till vart du än vill bege dig, du kollar om det finns lediga bord på restaurangen, lämnar tips om bästa sushin, sänder foton just nu från den hetaste klubben, kollar reapriset på kalsonger eller aktier, på vädret i Paris... och så vidare.

Bilden visar en gravsten i form av missil.

I tunnelbanor, på gator och i kaffestugor fladdrar fingrarna febrilt över knapparna i färd med att hålla kontaktytan med omvärlden levande aktuell.

Finns det då något operativsystem som skär igenom alla dessa olika Japan och ger Japan dess omiskännliga identitet av estetiskt raffinemang och hänsynstagande?

Enligt Tokuaou Maroka, bankir och affärskonsult, har Bushido, eller Budo, alltså den etiska kodex som samurajerna utvecklade, givit Japan dess egenart. Bushido genomsyrar hela livet och allt som görs, såväl i affärsvärlden som i hemmen. 'Våra mest framgångsrika affärsmäns värderingar speglar ren Bushido: heder, lojalitet, personligt ansvar, rak och ärlig kommunikation, rättrådighet i tanke och handling samt fullkomlig hängivenhet åt uppgiften.'

Hans ord väcker till liv minnet av Musahis regler till sina elever. Den första regeln var att inte ha oärliga avsikter i vad man än gör.

En annan Bushido-kännare, den Tokyobaseade affärskonsulten Joe Schmelzeis likställer Bushido med scoutlagen. 'En scout är pålitlig, lojal, vänlig, artig, lydig, glad, driftig, ren och respektfull.' Scoutens motto är 'Var redo!' och scoutlöftet är 'Jag skall hedervärt göra mitt bästa, uppfylla min plikt mot Gud och landet och lyda scoutlagen, alltid vara till hjälp, hålla mig fysiskt och stark, mentalt alert och vara moraliskt rättrådig.' Scoutens slogan är 'Gör en god handling om dagen!', vilket skapar värdefull goodwill i en miljö där ömsesidigt beroende är väsentligt.

Från 1200-talet och framåt satte samurajerna normerna för varje facett av livet: språk och litteratur, estetik, hantverk och konst, vardagligt beteende och moral. Samurajerna integrerade också ett tydligt 'krigiskt' element, som krävde precision, ordning, kämpaanda samt avsky för varje slag av svaghet och misslyckande.

Den allmänna uppfattningen är att Bushido låg till grunden för Japans ekonomiska och militära uppsving. Ledarna inom politik och näringsliv kom övervägande från lägre rankade samurajfamiljer, som helt enkelt adopterade det urgamla klansystemet samt sina nedärvda beteendemönster och värderingar.

Konusuke Matsushita, grundare av en världens största industriella imperier och sedd som en 'gud' i ledarskapskretsar, representerar ut i fingerspetsarna renodlad

zen. Hans grundtes är att privat affräsverksamhet inte var en enskild privat fråga, utan måste verka för kundernas, leverantörerna, konkurrenternas, nationens och allas bästa. Ledarna för Honda, Sony, Toyota och andra storföretag anser att nyckeln till de japanska framgångarna ligger i begreppet 'mu', som betyder tomhet eller osjälviskhet.

Matsushita har grundat en mycket exklusiv och tuff skola för ledarskapsutveckling inom politik och näringsliv. Syftet är att skapa ansvarstagande och fritänkande ledare för en värld som vi alla vill dela. Pedagogiken bygger på att kropp-intellekt-sinnen fungerar som en helhet. Precis som i Budo.

Voila! Är det här konklusionen? Att de fysiska yttringarna av budo, kampsporter och kampkonster må ha tappat mark, men att det japanska på alla plan formas av operativsystemet Bushido.

Är det här, i Bushidons fotavtryck, som vi finner det riktiga Japan?